

Sofie Podlipská

(15. 5. 1833 Praha–17. 12. 1897 Praha)

- vl. jménem Žofie, rozená Rottová, mladší sestra Karoliny Světlé; pochází z českoněmecké rodiny bohatého obchodníka se železným zbožím, vzdělává se na soukromých školách, od 13 let pomocí domácích učitelů; výuka je tradiční pro měšťanskou dívku – hudba, kreslení, jazyky (angl., franc., italština), od 13 let se učí češtinu a další slovanské jazyky; mezi její učitele patří zejména Petr Mužák, pozdější manžel Karoliny;

- v 25 letech se vdává za lékaře dr. Josefa Podlipského, který ji přivedl k literární tvorbě a velmi ji podporoval; syn Prokop se stal právníkem a redaktorem České revue, dcera Ludmila se provdala za Jaroslava Vrchlického; šťastné manželství trvalo pouze 9 let, dr. Podlipský předčasně zemřel a Sofie se musela o děti starat sama, přivydělávala také literární činností;

- první básně otiskla už v almanachu Máj, patří tedy k **májovcům**; později publikuje v Lumíru; přátelila se s Němcovou, Nerudou, Hálkem, Vrchlickým...

- velmi se angažuje ve veřejném životě a osvětové činnosti, píše stati, přednáší, zakládá organizace na podporu žen a dívek, je členkou Amerického klubu dam, Ženského výrobního spolku, spolku Minerva pro ženská studia a mnohých dalších; přednášky věnuje opět zejména ženám – o úloze ženy v rodině a společnosti, o dětech, o umělecké problematice; mezi ženami šíří vzdělanost také prostřednictvím knihovny Ženská bibliotéka;

- u Podlipské se často naráží na její soukromé vztahy – 1. s Jaroslavem Vrchlickým: s mladým básníkem se seznámila 9 let po ovdovění a dle jejích slov ji pozvedl z beznaděje a duševního uvadání. Vztah mezi nimi byl velmi blízký a důvěrný, šlo o vzájemné pochopení a podporování v literární činnosti; vztah však nebyl milenecký (už proto, že Vrchlický byl o 20 let mladší), blízké přátelské styky s celou rodinou vedly naopak k tomu, že se Vrchlický oženil se Sofiinou dcerou Ludmilou (jak víme, manželství, zpočátku šťastné, končí později tragicky, když Jaroslav odhaluje dlouhodobou manželčinu nevěru, z níž vzešly 2 ze 3 „jeho“ děti); kromě mateřské přítelkyně a členky rodiny, která se patrně o dceřin sňatek také zasadila, byla Podlipská Vrchlickému i nekritickou literární hodnotitelkou. Arne Novák „její nadšení pro básníka uznává za prorocké, třebaže bylo bez zrnka kritiky a vzdávalo básníkovi chválu až vražednou,“ shrnuje Jelena Holečková-Heidenreichová v knize o S. P. Vrchlický vždy potřeboval více sebekritiky a Podlipská ho vedla k opaku...

2. vztah se sestrou Karolinou Světlou: vládlo mezi nimi důvěrné přátelství (Karolina např. dávala sestře čist Nerudovy dopisy); literárně pocházejí obě ze stejného prostředí, mají stejnou výchovu apod., podobné jsou si v motivech (vlastenectví, náboženské otázky, staropražské obrázky, společenské obrázky, vztah k ženské otázce, představa o ideální ženské hrdince, řada ideálů...), tvoří však každá originálně. Podlipská je kvalitní spisovatelka, Světlá ji však předčí.

Názory na literaturu: Podlipská stojí blízko **tzv. ideálního realismu**: realismus, který usiluje o zachycení skutečného života, analyzuje společenské jevy a používá i psychologické pozorování – ale neutkvívá (jako tomu v rozvinutém realismu většinou bylo) jen na jevech negativních a záporných postavách, naopak vyhledává a zaznamenává i dobré

skutky příkladných lidí. Bez líčení lidí šlechtných a obětavých, krátce řečeno ideálních, není totiž obraz života kompletní. Tato myšlenka tedy kombinuje pohled realistický a idealistický.

Próza:

- čerpá z české historie i současnosti, zachycuje sociální i národnostní problematiku, většinou osudy žen

- překládá G. Sandovou a pod jejím vlivem tvoří první povídky a romány o ženách, které jsou nějak výjimečné, hledají smysl života a lásky, řeší romantický rozpor mezi snem a realitou; usiluje o zachycení psychologie a vymýcení někt. dobových předsudků o postavení ženy; např. **Přechody** (1873), **Iluze** (77), **Právo lásky** (90), **Žítí neb nežítí** (81);

- ze známého prostředí pražské měšťanské společnosti čerpá např. v románu **Peregrinus** (1881/82) – román částečně autobiografický, ačkoli protagonistou je muž, dále **Osud a nadání**, **Nalžovský**, **Anna** či sociálně laděné **Lidské včely**

- Blanka Svadbová ve stati o Sofii P. řadí Podlipskou vedle dalších prozaiků Prahy (Pflegera Moravského, Arbese, Václava Vlčka aj.) a doplňuje, v čem spočívá její osobitý vklad: „Bezesporu v typologii ženských postav. Na jejich osudech líčí totiž spisovatelka strukturu soudobé společnosti, stavíc do protikladu hospodářský vzestup a pád, české uvědomování a poněmčilost, katolictví a evangelictví, ideální vztahy a nepochopení, ušlechtilost a sobectví, krásu a zrůdnost. Hlavní postavou je vždy žena statečná, ušlechtilá a odvážná, jejíž snahou je harmonizovat vztahy mezi lidmi a nakazit své okolí smyslem pro dobro. Je to hlasatelka vzdělání, vnitřní samostatnosti a zároveň hlasatelka pravého ženského poslání v rodině a mateřství, která oddaností a něhou bojuje proti společenským předsudkům. Je to žena vysokých volních kvalit. Nezná překážek v překonávání problémů daleko přesahujících dobový úkol ženy. ... Na rozdíl od obětovaných ženských postav K. Světlé docházejí však tyto ušlechtilé duše odměny a naplnění svého života v lásce k muži, honosícímu se těmi nejlepšími povahovými rysy. Je to obyčejně muž, který stojí mimo sféru měšťanů a obchodníků a rubem jeho víceméně nezávislého postavení intelektuála je myšlenková bohatost, filozofické hledání smyslu života, úsilí po národnostním a společenském pokroku. ... Spojením muže žijícího metafyzickými otázkami s ideální, vnitřně autonomní ženou uvádí Podlipská do praxe svůj ideál společnosti založené na porozumění.“

K románu **Nalžovský** (1878): společenský román s psychologickým zřetelem; protagonista – chudý, idealistický, vzdělaný a charakterní učitel Gracian Nalžovský – miluje svou studentku, dcerku z bohaté rodiny Isabellu; rozmazlená a dětinská dívka jej odmítá, také pod tlakem rodiny; Nalžovský prchá na venkov, kde pracuje jako drážní hlídač; po mnoha peripetiích (do děje vstupuje manželská krize Isabelliných rodičů i další postavy) dívka vnitřně dospěje a Nalžovského lásku ocení – spolu s matkou se mu přijíždí omluvit za pohrdavé chování, všeobecný happy end;

- dějově poměrně konvenční románek s milostným námětem pozvedá kvalitní jazyk, poměrně realistické zachycení dobové společnosti zejména vyšších vrstev, snaha o psychologii a hlubší národnostní a společenské otázky, které se v diskusích postav řeší.

Historická próza:

- pohled na historii je idealizovaný, Podlipská líčí ideální postavy a vztahy, píše patetických slohem, postavy jsou méně živé než v románech ze současnosti, v knihách je hodně didaktismu (dějepisné, zeměpisné pasáže, etické mentorování), děj je však napínavý, knihy končí smírně

- **Anežka Přemyslovna (79), Jaroslav Šternberk (81), Přemysl Otakar II. (92/93)** – volná trilogie ze 13. století; spletité, poměrně zábavné čtení, které je však plné anachronismů a vykonstruovaných zápletek; plní také úlohu vlastenecko-agitační

- Arne Novák vytýká přílišnou romantičnost a zjednodušování, dobově však byla autorka velmi čtena a oceňována (včetně např. Nerudou)

Tvorba pro děti a mládež:

- povídky, pohádky, hry a loutkové hry, jedna ze zakladatelek české povídky pro dívky – látku zde čerpá jak z historických příběhů a pověstí, tak ze současnosti

- snaží se čtenáře kultivovat, vzdělat, národně uvědomit

- např. **Tři povídky pro milou dorůstající mládež (1864), Povídky pro dívky, Deset povídek pro mládež československou, Divá žena, Kouzla na horách, Přemysl a Libuše** aj.

- píše rovněž vychovatelské spisy, už zmíněné přednášky o výchově dětí, usiluje o vzdělání dívek, jejich výchovu k povolání a ekonomické nezávislosti, uplatnění ženy ve společnosti (toto úsilí, inspirované Vojtěchem Náprstkem, ji spojuje se sestrou Karolinou).